

DONNA
LEON
DROOMMEISJE

VERTALING
THEO SCHOLTEN

2008
DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Voor Leonhard Tönz

*Der Tod macht mich nicht beben.
Nur meine Mutter dauert mich;
Sie stirbt vor Gram ganz sicherlich.*

De dood doet mij niet beven.
Ik heb slechts met mijn moeder te doen;
Zij zal zeker sterven van verdriet.

Die Zauberflöte
Mozart

In gedachten tot vier tellen, en dan nog eens en nog eens. Brunetti merkte dat dat hem in staat stelde de meeste andere gedachten uit te bannen. Wat zich hier afspeelde werd er niet door aan het gezicht onttrokken, maar het was een dag die gezegend was met al het moois dat de lente te bieden had, dus zolang hij over de hoofden van de mensen heen bleef kijken, kon zijn blik zich te goed doen aan de toppen van de cipressen, zelfs aan de hemel met hier en daar een wolkje, en wat hij zag, beviel hem. In de verte – hij hoefde zijn hoofd maar een beetje te draaien – kon hij de binnenkant van de bakstenen muur zien waarachter hij de toren van San Marco wist. Het tellen was een soort mentale samentrekking, net zoiets als dat hij zijn schouders optrok bij koud weer, in de hoop minder last van de kou te hebben door het oppervlak dat eraan blootgesteld werd te verkleinen. Zo zou misschien ook hier het verdriet afnemen als hij een kleiner gedeelte van zijn geest zou blootstellen aan wat er om hem heen gebeurde.

Paola, rechts van hem, gaf hem een arm en ze stemden hun pas op elkaar af. Links van hem liepen zijn broer Sergio, Sergio's vrouw en twee van hun kinderen. Raffi en Chiara liepen achter hem en Paola. Hij keek even over zijn schouder naar de kinderen en glimlachte: iets broos, dat al gauw in de ochtendlucht vervluchtigde. Chiara glimlachte terug; Raffi sloeg zijn ogen neer.

Brunetti drukte Paola's arm tegen zich aan en keek neer

op de bovenkant van haar hoofd. Hij zag dat haar haar achter haar linkeroor zat en dat ze de gouden oorbellen met lapis lazuli droeg die hij haar twee jaar eerder met Kerstmis had gegeven. Het blauw van de oorbellen was lichter dan haar donkerblauwe jas: ze had die aangetrokken, en niet de zwarte. Wanneer was dat komen te vervallen, vroeg hij zich af, die onuitgesproken eis dat er zwart werd gedragen bij begrafenissen? Hij herinnerde zich nog zijn grootvaders begrafenis, waarbij de hele familie, vooral de vrouwen, in zwart gehuld was. Ze hadden eruitgezien als betaalde rouwklagers in een victoriaanse roman, al had het zich afgespeeld lang voordat hij wist wat een victoriaanse roman was.

De oudere broer van zijn grootvader leefde toen nog, herinnerde hij zich, en hij had op deze zelfde begraafplaats, onder deze zelfde bomen, achter de kist aan gelopen, achter een priester die dezelfde gebeden moest hebben opgezegd. Brunetti kon zich nog herinneren dat de oude man een kluitje aarde had meegenomen van zijn boerderij aan de rand van Dolo, die ondertussen allang verdwenen was en plaats had gemaakt voor de autostrada en de fabrieken. Hij zag weer voor zich hoe zijn oudoom zijn zakdoek uit zijn zak haalde toen ze in stilte rond het open graf stonden waarin de kist werd neergelaten. En hij herinnerde zich hoe de oude man – hij moest om en nabij de negentig zijn geweest – de stof had opengevouwen en er een klein kluitje aarde uit had gehaald, dat hij boven op de kist had laten vallen.

De herinnering aan dat gebaar zou hem de rest van zijn kindertijd niet meer loslaten, want hij kon maar niet begrijpen waarom die oude man zijn eigen aarde had meegenomen, en ook niemand uit de familie had het hem ooit duidelijk kunnen maken. Nu hij hier stond vroeg hij zich af of het hele voorval misschien niets anders was geweest dan

een hersenspinsel van een opgewonden kind, dat met stomheid geslagen was door de aanblik van al die bekenden die in het zwart gehuld waren en door de verwarring die bezit van hem had genomen nadat zijn moeder hem als jongetje van zes had geprobeerd duidelijk te maken wat dood was.

Zij wist het nu, nam hij aan. Of niet. Brunetti was geneigd te geloven dat het afschuwelijke van de dood nu juist school in de afwezigheid van bewustzijn, het feit dat de doden ophiielden te weten, ophiielden te begrijpen, ophiielden wat dan ook te doen. Zijn jonge jaren waren vervuld geweest van mythen: het kleine kindje Jezus dat lag te slapen in zijn bed, de opstanding van het vlees, een betere wereld die de goeden en gelovigen te wachten stond.

Zijn vader daarentegen had nooit gelooft: dat was een van de constanten in Brunetti's jeugd geweest. Hij was een stille ongelovige geweest die geen commentaar leverde op het evidente geloof van zijn vrouw. Hij ging nooit naar de kerk, zorgde dat hij weg was wanneer de priester het huis kwam zegenen en was niet aanwezig bij de doop, de eerste communie en het vormsel van zijn kinderen. Wanneer men hem ernaar vroeg, mompelde de oude Brunetti: '*Sciochezza*', of: '*Roba da donne*', en ging er verder niet op in. Hij liet het aan zijn twee zoons over om hem, als ze dat wilden, te volgen in de overtuiging dat de religieuze ritus het dwaze bedrijf van vrouwen was, of het bedrijf van dwaze vrouwen. Maar uiteindelijk hadden ze hem toch te pakken gekregen, bedacht Brunetti. Een priester was zijn kamer in het Ospedale Civile binnengekomen en had de stervende Brunetti het oliesel toegediend, en toen hij dood was, was er een uitvaartmis geweest.

Misschien was dat allemaal gedaan om zijn vrouw te troosten. Brunetti had genoeg dood gezien om te weten dat

het geloof voor degenen die achterblijven een grote troost kan zijn. Misschien had hij dat in zijn achterhoofd gehad tijdens een van de laatste gesprekken die hij met zijn moeder had gehad – nou ja, een van de laatste heldere gesprekken. Ze woonde toen nog thuis, maar haar zoons hadden al wel de dochter van een buurman moeten inhuren om overdag bij haar te blijven, en daarna ook 's nachts.

In dat laatste jaar voordat ze helemaal weggleed in die wereld waarin ze haar laatste jaren zou doorbrengen, was ze opgehouden met bidden. Haar rozenkrans, ooit zo gekoesterd, was weg; het kruisbeeld naast haar bed was verdwenen, en ze ging niet meer naar de mis, al vroeg de jonge vrouw van beneden wel vaak of ze er misschien heen wilde.

‘Vandaag niet,’ antwoordde ze steevast, alsof ze de mogelijkheid openliet dat ze morgen, of de dag daarna, wel zou gaan. Ze bleef net zo lang aan dat antwoord vasthouden tot de jonge vrouw, en daarna ook de familie Brunetti, er niet langer naar vroeg. Daarmee was er geen einde gekomen aan hun nieuwsgierigheid naar haar gemoedstoestand, alleen maar aan de uiterlijke manifestatie ervan. Naarmate de tijd verstreek werd haar gedrag zorgwekkender: ze had dagen waarop ze haar zoons geen van beiden herkende, en andere waarop dat wel het geval was en ze heel opgewekt over haar burens en hun kinderen kon praten. Daarna werd de verhouding anders, en al gauw namen de dagen waarop ze haar zoons kende of zich herinnerde dat ze burens had af. Op een van die laatste dagen, een bittere winterdag zes jaar eerder, was Brunetti aan het eind van de middag bij haar op bezoek geweest en hadden ze thee gedronken en koekjes gegeten die ze die ochtend had gebakken. Het was toeval geweest dat ze die koekjes gebakken had: het was haar weliswaar tot drie keer toe verteld dat hij zou komen, maar toch had ze het niet meer geweten.

Tijdens het theedrinken beschreef ze een paar schoenen dat ze de vorige dag in een etalage had zien staan en dat ze graag wilde kopen. Brunetti wist dat ze al een halfjaar haar huis niet uit was geweest, maar bood evengoed aan ze voor haar te gaan halen, als ze hem vertelde waar de winkel was. Uit de blik in haar ogen sprak verslagenheid, maar ze probeerde het te verbergen en zei dat ze liever zelf wilde gaan, zodat ze ze kon passen.

Nadat ze dat had gezegd, keek ze in haar theekopje en deed net alsof ze niet gemerkt had dat haar geheugen haar parten speelde. Om de spanning van het moment weg te nemen had Brunetti zomaar opeens gevraagd: ‘*Mamma*, geloof jij al die dingen over de hemel en een leven na de dood?’

Ze sloeg haar ogen op om haar jongste zoon aan te kijken, en het viel hem op hoe troebel de iris was geworden. ‘De hemel?’ vroeg ze.

‘Ja. En God,’ antwoordde Brunetti. ‘Dat soort dingen.’

Ze nam een klein slokje thee en boog zich naar voren om het kopje op het schoteltje te zetten. Ze duwde zich weer overeind: ze zat altijd helemaal rechtop, tot het einde aan toe. Vervolgens glimlachte ze, het glimlachje dat altijd op haar gezicht verscheen als Guido weer eens een van zijn vragen stelde, die vragen die zo moeilijk te beantwoorden waren. ‘Het zou wel fijn zijn, hè?’ antwoordde ze, waarna ze vroeg of hij haar nog wat thee wilde inschenken.

Hij voelde dat Paola naast hem stilhield en bleef zelf ook staan, losgerukt uit zijn herinneringen, zijn aandacht op eens weer bij waar ze waren en wat er gaande was. Verderop in de hoek, in de richting van Murano, stond een boom in bloei. Roze. Kers? Perzik? Hij wist het niet zeker, hij had niet zo veel verstand van bomen, maar hij was wel blij met het roze, een kleur die zijn moeder altijd mooi had gevonden,

ook al stond hij haar niet. De jurk die ze in die kist droeg was grijs, een fijne wollen zomerjurk die ze al jaren had en die ze maar heel weinig had gedragen. Ze had weleens voor de grap gezegd dat ze hem bewaarde voor haar begrafenis. Enfin.

De wind speelde plotseling even met de uiteinden van de paarse stoel van de priester; hij bleef naast het graf staan en wachtte tot de mensen die hem volgden zich in een slordig ovaal hadden verzameld. Dit was niet de parochiepriester, degene die de mis had opgedragen, maar een vroegere klasgenoot van Sergio die ooit een goede vriend van de familie was geweest en nu kapelaan in het Ospedale Civile was. Naast hem hield een man die minstens zo oud was als Brunetti's moeder een koperen emmer omhoog, waaruit de priester de druipende wijwaterkwast pakte. Biddend met een stem die alleen de mensen die het dichtst bij hem stonden konden verstaan, liep hij om de kist heen en besprenkelde hem met wijwater. De priester moest goed kijken waar hij zijn voeten neerzette tussen de bloemenkransen die aan weerszijden van het graf tegen hun houten standaards stonden, getooid met linten waarop in gouden letters boodschappen van liefde stonden.

Brunetti keek langs de priester heen naar de boom. Een nieuwe windvlaag gleed over de muur en bracht de roze bloesem in beweging. Een wolk bloemblaadjes liet los en dwarrelde de lucht in, om vervolgens langzaam neer te dalen en de boomstam met een roze aureool te omgeven. Ergens binnen in de resterende bloesem begon een vogel te zingen.

Brunetti maakte zijn arm los uit die van Paola en veegde zijn ogen af met de mouw van zijn colbert. Toen hij ze weer opendeed, maakte zich een nieuwe bloesemwolk los van de boom; zijn tranen verdubbelden hem in grootte, totdat al-

leen nog maar een roze waas de horizon vulde.

Paola pakte zijn hand en kneep erin, en liet er een lichtblauwe zakdoek in achter. Brunetti snoot zijn neus en veegde zijn ogen af, verfrommelde de zakdoek in zijn rechterhand en stopte hem in de zak van zijn colbert. Chiara kwam aan de andere kant naast hem staan en nam zijn hand in de hare. Ze bleef hem vasthouden terwijl de woorden werden gesproken, gebeden gezegd tegen de wind, en de werklieden aan weerszijden van het graf naar voren stapten om de touwen op te pakken en de kist in de grond te laten zakken. Brunetti was een ogenblik volkomen in de war en merkte dat hij op zoek was naar de oude man uit Dolo, maar het waren de werklieden, en niet de oude man, die aarde op de kist gooiden. Het klonk in eerste instantie hol, maar toen er eenmaal een dunne laag op lag, veranderde het geluid. Het voorjaar was nat geweest, en de zware klonten vielen met een doffe klap neer, en nog eens, en toen nog eens.

En toen liet iemand aan de andere kant – het zou Sergio's zoon geweest kunnen zijn – een bosje narcissen op de aarde onder in het gat vallen en draaide zich om. De werklui wachtten even, leunend op hun schep, en de mensen die rond het graf stonden maakten van de gelegenheid gebruik om zich om te draaien en over het jonge groene gras terug te lopen naar de uitgang en de vaporettohalte. De conversatie ging met horten en stoten, en de mensen zochten naar woorden om iets toepasselijks of, waar dat niet lukte, in ieder geval iets te zeggen.

De 42 kwam en ze gingen allemaal aan boord. Brunetti en Paola verkozen buiten te blijven. Het leek opeens koud in de schaduw van het dak van de boot. Wat binnen de muren van de begraafplaats een zacht briesje was geweest, woei hier als stevige wind, en Brunetti sloot zijn ogen en hield zijn hoofd omlaag om eraan te ontkomen. Paola leunde te-

gen hem aan en nog steeds met zijn ogen dicht sloeg hij zijn arm om haar schouder.

De motor veranderde van klank, en hij voelde de boot snelheid minderen toen ze de *Fondamenta Nuove* naderden. De *vaporetto* begon aan zijn wijde bocht naar de aanlegplaats, terwijl de zon ondertussen op Brunetti's nek scheen en hem verwarmde. Hij hief zijn hoofd op en deed zijn ogen open en zag de muur van gebouwen, waarachter hier en daar klokkentorens opschoten.

'Het zit er bijna op,' hoorde hij Paola zeggen. 'Terug naar Sergio en dan lunchen, en daarna kunnen we een wandeling gaan maken.'

Hij knikte. Terug naar het huis van zijn broer om de dierbaarste vrienden die gekomen waren te bedanken, en dan zou de familie uit eten gaan. Daarna konden ze met z'n tweeën – of met z'n vieren, als de kinderen mee wilden – gaan wandelen: misschien naar de *Zattere*, of naar de *Giardini* om in de zon te lopen. Hij wilde er een lange wandeling van maken, zodat hij de plekken kon zien die hem aan zijn moeder herinnerden, iets kon kopen in een van de winkels die ze leuk had gevonden, misschien even de *Frari* in kon gaan om een kaarsje aan te steken bij de *Assunzione*, een schilderij dat ze altijd erg mooi had gevonden.

De boot kwam dichterbij. 'Het enige...' begon hij, maar toen zweeg hij, omdat hij niet zeker wist wat hij wilde zeggen.

'Het enige wat je van haar bijblijft is het goede,' maakte Paola de zin voor hem af. Ja, dat was het precies.

Vrienden en familieleden stonden om hen heen toen de boot langzaam op de *imbarcadero* af gleeed, maar Brunetti hield zijn aandacht op de naderende kade gericht en leidde zichzelf af met gedachten aan de restauratie van Sergio's huis, die nog maar een halfjaar eerder was voltooid. Als praten over hun gezondheid de belangrijkste afleiding van oude mensen was en praten over sport die van mannen, dan was praten over onroerend goed de sociale lijm die alle rangen en standen in Venetië bijeenhield. Er zijn niet veel Venetianen die de verleiding kunnen weerstaan om te luisteren naar prijzen die gevraagd en betaald worden, grote transacties die gesloten worden of de mist ingaan, of het aanhalen van vierkante meters, vorige eigenaren, en de incompetentie van de bureaucraten die tot taak hebben vergunningen te verlenen voor restauraties en moderniseringen. Brunetti was ervan overtuigd dat aan de Venetiaanse eettafels alleen eten nog vaker onderwerp van gesprek was. Nam dit dan de plaats in van verhalen over wat men in de oorlog had gedaan? Was gewiektheid in het kopen en verkopen van huizen en appartementen in de plaats gekomen van fysieke moed, heldhaftigheid en patriottisme? Gegeven het feit dat de enige oorlog die het land de afgelopen decennia had meegemaakt zowel een schande als een fiasco was geweest, was het misschien maar beter dat de mensen het over huizen hadden.

De klok op de muur bij de *Fondamenta Nuove* vertelde

hem dat het nog maar iets na elven was. Zijn moeder had altijd het meest van de ochtenden gehouden: zijn eigen goede humeur 's ochtends, waar Paola soms radeloos van kon worden, had Brunetti waarschijnlijk van haar geërfd. Mensen verlieten de boot, anderen kwamen aan boord, en toen was het nog maar een klein stukje naar de Madonna dell'Orto, waar de Brunetti's en hun vrienden uitstapten. Vandaar liepen ze, met de kerk links van hen, de stad in.

Ze sloegen bij het kanaal links af, gingen vervolgens rechtsaf de brug over en stonden even later voor de deur. Sergio deed hem open, waarna ze stilletjes achter elkaar de trap op liepen en het appartement binnengingen. Paola liep naar de keuken om te zien of Gloria hulp nodig had, en Brunetti ging bij het raam staan en keek naar buiten, naar de gevel van de kerk. Door de hoek van een muur kon hij alleen maar de linkerkant en slechts zes van de apostelen zien. Hij had altijd gevonden dat de bakstenen koepel van de klokkentoren eruitzag als een *panettone*, ook nu weer.

Hij was zich bewust van de bewegingen van mensen achter hem, hoorde stemmen praten, en was blij dat dat niet op een halve fluistertoon gebeurde in een valse knieval voor het verdriet. Hij hield zijn rug naar de mensen en het gepraat toe, en keek naar de gevel. Hij was de stad uit geweest, die dag meer dan tien jaar geleden toen iemand de kerk was binnengewandeld, doodkalm de *Madonna* van Bellini van het altaar links had verwijderd en er de kerk mee uit was gelopen. De kunstdiefstal was onderzocht door mensen uit Rome, maar Brunetti en zijn gezin hadden hun vakantie op Sicilië er niet voor onderbroken, en tegen de tijd dat ze thuiskwamen, was de kunstpolitie weer naar het zuiden vertrokken en waren de kranten op de zaak uitgekeken. En daarmee had de kwestie afgedaan. Er gebeurde verder niets; het schilderij had net zo goed in rook opgegaan kunnen zijn.

Er trad een verandering op in het geroezemoes van stemmen om hem heen en Brunetti keerde zich van het raam af om te zien waarom. Gloria, Paola en Chiara waren uit de keuken tevoorschijn gekomen, de eerste twee met dienbladen met kopjes en schotels, en Chiara met een blad waarop drie borden met zelfgebakken koekjes stonden. Brunetti wist wel dat dit een ceremonie voor vrienden was, die hun koffie zouden opdrinken en spoedig zouden vertrekken, maar hij moest er toch onwillekeurig aan denken wat een armoedig en zuinig einde dit was van een leven dat zo vervuld was geweest van eten en drinken en van de warmte die daaruit voortkwam.

Vanuit de keuken kwam Sergio met drie flessen prosecco aanzetten. 'Voordat we aan de koffie beginnen,' zei hij, 'vind ik dat we eerst gedag moeten zeggen.'

De dienbladen werden op de salontafel voor de bank neergezet en Gloria, Paola en Chiara gingen de keuken weer in en keerden even later terug, elk met zes proseccoglazen tussen de vingers van hun omhooggehouden handen.

Sergio liet de eerste kurk knallen, en door dat geluid veranderde de stemming in het vertrek als bij toverslag. Hij schonk de wijn in de glazen en ging met de fles rond terwijl het schuim slonk. Hij maakte nog een fles open en daarna de laatste, en vulde meer glazen dan er mensen waren. Iedereen ging om de tafel staan, nam een prosecco en bleef vervolgens met half geheven glas staan wachten.

Sergio keek naar zijn broer, maar Brunetti hief zijn glas en knikte naar zijn oudere broer ten teken dat de toast, en de familie, nu van hem waren.

Sergio hief het glas en het werd plotseling stil in de kamer. Hij hief het hoger, keek om zich heen naar de mensen die daar stonden en zei: 'Op Amelia Davanzo Brunetti en op diegenen van ons die nog steeds van haar houden.' Hij

dronk zijn glas half leeg. Twee of drie mensen herhaalden zachtjes zijn toast en daarna dronk iedereen. Tegen de tijd dat ze hun glazen lieten zakken, was er weer zachtheid in de kamer en klonken de stemmen weer natuurlijk. De onderwerpen van het leven keerden terug in hun gesprekken, en daarmee sloop ook de toekomstige tijd weer hun zinnen binnen.

Er werden wat glazen neergezet en een aantal mensen dronk koffie en at een paar koekjes, en daarna begaven ze zich langzaam richting deur, waar elk van hen nog even bleef staan om iets tegen de beide broers te zeggen en hen te kussen.

Na twintig minuten was er niemand meer in de kamer behalve Sergio en Guido en hun vrouwen en kinderen. Sergio keek op zijn horloge en zei: 'Ik heb een tafel voor ons allemaal gereserveerd, dus ik denk dat we hier het beste de boel de boel kunnen laten en maar moeten gaan lunchen.'

Brunetti dronk zijn glas leeg en zette het naast de nog volle die in een kringetje op de tafel stonden. Hij wilde Sergio bedanken omdat hij iets toepasselijks en tegelijk ondramatisch had weten te zeggen, maar wist niet goed hoe hij dat moest doen. Hij deed een paar stappen naar de deur, keerde toen weer terug en omhelsde zijn broer. Vervolgens maakte hij zich van hem los en verliet het appartement. Hij liep in stilte de trap af en ging buiten in de zon op de rest van de Brunetti's staan wachten.